

Dominika Kuśnierz-Krupa*, Joanna Figurska-Dudek**, Joanna Malczewska***

 orcid.org/0000-0003-1678-4746

 orcid.org/0000-0001-6941-7048

 orcid.org/0000-0003-0778-2052

Dziedzictwo architektoniczne (ratusz oraz pałac) miasta Dukła na Podkarpaciu

Architectonic heritage (town hall and palace) in the town of Dukła in the Podkarpacie Region

Słowa kluczowe: Dukła, dziedzictwo kulturowe, ochrona, rewaloryzacja, zabytkowa architektura

Key words: Dukła, cultural heritage, protection, restoration, historic architecture

WPROWADZENIE

Przedmiotowy artykuł podejmuje problem dziedzictwa kulturowego i jego ochrony na terenie małych zabytkowych miast Podkarpacia. Jako przedmiot rozważań wybrano średniowieczne miasto Dukła i jego zabytki ze szczególnym uwzględnieniem budynku ratusza oraz pałacu.

Dukła administracyjnie należy do województwa podkarpackiego, do powiatu krośnieńskiego. Zajmuje powierzchnię około 5,48 km² i liczy 2154 mieszkańców². Obecnie jest siedzibą gminy miejsko-wiejskiej.

Miasto leży w dolinie rzeki Jasiołki i jej lewobrzeżnego dopływu – potoku Dukielka oraz u podnóża góry Cergowej (716 m n.p.m.), na północnym skraju Beskidu Niskiego, na przedpolu Przełęczy Dukielskiej, największego obniżenia karpackiego.

Lokacja Dukli była związana z urbanizacją terenów przygranicznych, które do czasu objęcia władzy przez króla Kazimierza Wielkiego były słabo zagospodarowane i zasiedlone. Duży wpływ na rozwój miasta miało także położenie na traktach handlowych, do których należały m.in. trakt węgierski³ oraz szlak dukielski⁴.

INTRODUCTION

The article discusses the issue of cultural heritage and its protection in small historic towns in the Podkarpacie Region. The medieval town of Dukła and its monuments, with particular emphasis on the town hall and the palace, was selected as the subject of those considerations.

Administratively Dukła belongs to Podkarpackie Voivodeship, Krosno County. It covers the area of around 5.48 km² and has the population of 2154 inhabitants². Currently it is a municipality.

The town is located in the valley of the Jasiołka River and its left-bank tributary – the Dukielka brook, and at the foot of Cergowa mountain (716 m AMSL), at the northern edge of the Beskid Niski range, close to the Dukielska Pass in the Carpathians.

The foundation of Dukła was connected to urban development of borderland areas which, until the reign of King Kazimierz Wielki (Casimir the Great), were underdeveloped and practically uninhabited. The location by trade routes such as e.g. the road to Hungary³ or the Dukła route⁴, also had a considerable impact on the development of the town. One should also mention

* dr hab. inż. arch., prof. PK, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej, Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków

** dr inż. arch., Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu, Instytut Inżynierii Technicznej

*** dr inż. arch., Wydział Budownictwa Inżynierii Środowiska i Architektury, Politechnika Rzeszowska

* dr hab. inż. arch., prof. PK, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology, Institute of History of Architecture and Monument Conservation

** dr inż. arch., Rev. Bronisław Markiewicz Technical and Economic University in Jarosław, Institute of Technical Engineering

*** dr inż. arch., Faculty of Civil and Environmental Engineering and Architecture, Rzeszow University of Technology

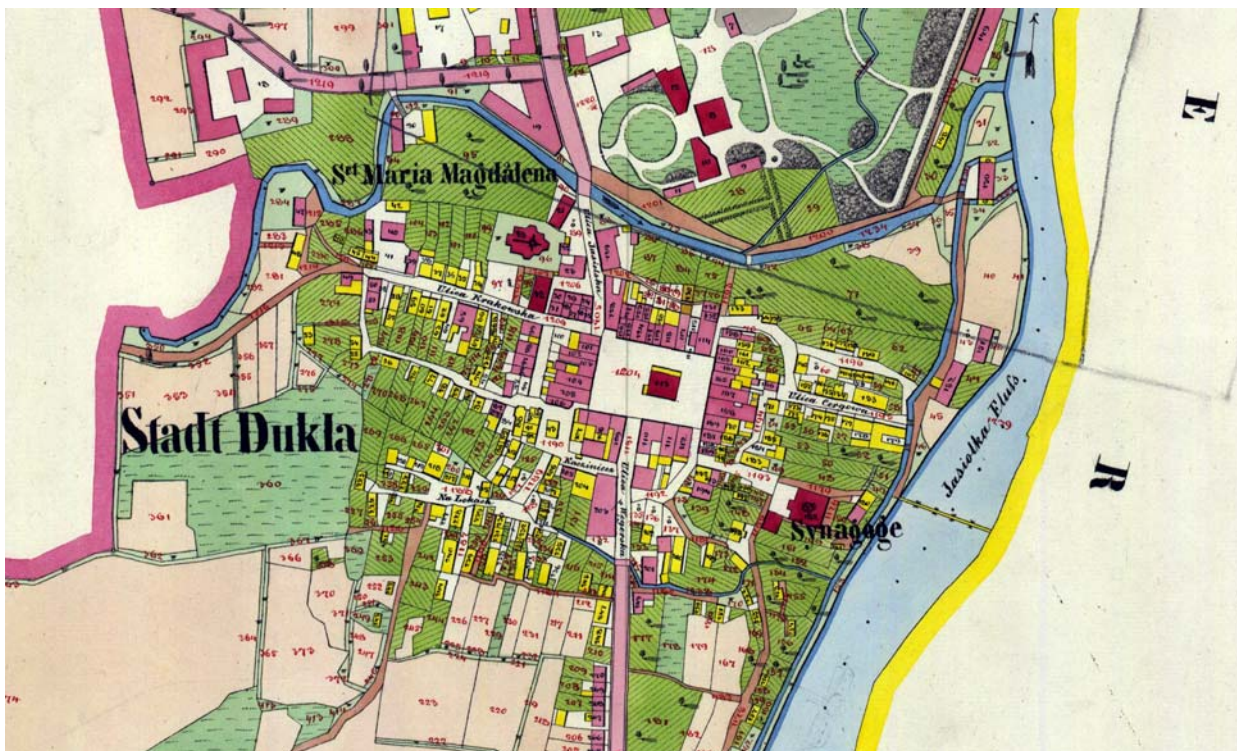
Cytowanie / Citation: Kuśnierz-Krupa D., Figurska-Dudek J., Malczewska J. Architectonic heritage (town hall and palace) in the town of Dukła in the Podkarpacie Region. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2019;57:30-37

Otrzymano / Received: 12.10.2018 • **Zaakceptowano / Accepted:** 14.01.2019

doi:10.17425/WK57DUKLA

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

Ryc. 1. Plan katastralny Dukli z 1878 roku [w:] AP w Przemyślu, s.v.
 Fig. 1. Cadastral plan of Dukla from 1878 [in:] SA in Przemyśl, s.v.

Warto także zwrócić uwagę na silne tradycje kupieckie Dukli, gdzie od dawien dawna składowano węgierskie wina i nimi handlowano.

Proces związany z założeniem miasta trwał ponad 20 lat. Rozpoczęto go około 1380 roku, a wyraźne ukształtowanie się zrębów miasta nastąpiło około roku 1402⁵. Dukla rozmierzona została w dogodnym, naturalnie obronnym terenie przy ujściu potoku Dukielka do rzeki Jasiołki, częściowo na obszarze wcześniej lokowanej wsi⁶. Można wysunąć także hipotezę, że Duklę założono w oparciu o tzw. model 9-polowy, gdzie w centrum znajduje się rynek, a wokół rozmierzono pojedyncze bloki zabudowy⁷.

Jak to wykazano wyżej, Dukla ma bogatą historię, z którą związane są liczne zabytki dziedzictwa kulturowego. Część z nich wpisana jest do rejestru zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego⁸, pozostałe zaś, w liczbie 34 obiektów, ujęte zostały w gminnej ewidencji zabytków⁹. Na zasób ten składają się obiekty sakralne, jak kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny oraz zespół kościelno-klasztorny oo. Bernardynów czy synagoga, a także takie obiekty jak budynek browaru, komory celnej, a przede wszystkim obiekt dawnego ratusza i pałac, które zostaną omówione w niniejszej pracy.

RATUSZ

Szczególnie cennym obiektem, a jednocześnie symbolem miasta jest ratusz, zlokalizowany w sercu miasta, na rynku. W przeszłości pełnił on funkcje administracyjne. Odbywały się w nim posiedzenia rady miejskiej, tutaj także zasiadały sądy wójtowsko-ławnicze¹⁰. Odgrywał

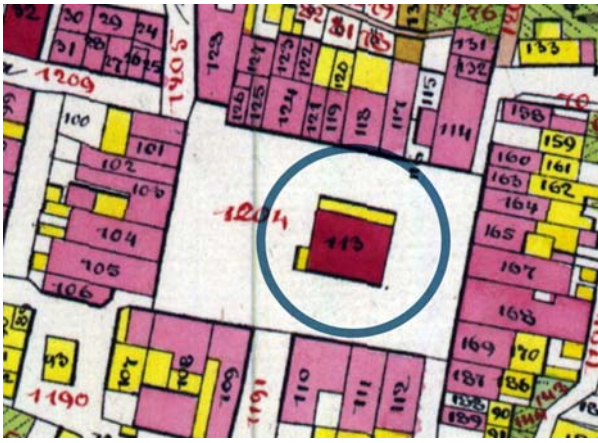
the commercial traditions of Dukla, where merchants traded in and stored Hungarian wines for ages.

The process of establishing the town lasted over 20 years. It commenced around the year 1380, and the distinct outline of the town formed around 1402⁵. Dukla was laid out in a convenient, naturally defensive area where the Dukielka brook joins the Jasiołka River, partially on the site of a previously founded village⁶. One can also hypothesise that Dukla was laid out based on the 9-square model, with the market square in the centre surrounded by single settlement blocks⁷.

As has been shown above, Dukla has an eventful history represented by numerous cultural heritage monuments. Some of them have been inscribed in the register of immovable monuments of Podkarpackie Voivodeship⁸, while other 34 objects were entered in the commune monument records⁹. That heritage includes such objects as the parish church of St. Mary Magdalene, the church-and-monastery complex of the Bernardine Order, or the synagogue, as well as the brewery, the customs house, and the former town hall and the palace, which will be discussed in detail in this work.

TOWN HALL

The town hall located in the heart of the town, on the market square, is a particularly valuable object and the landmark of the town. In the past it used to serve administrative functions. It was the venue of meetings of the town council, as well as local court sessions¹⁰. Thus it served an important function in the functioning of the town. The building was founded by the owners of Dukla,

Ryc. 3. Ratusz w Dukli w 1. połowie XX wieku, na archiwalnej pocztówce [w:] Archiwum Katedry HAUiSzP WA PK

Fig. 3. Town hall in Dukla in the 1st half of the 20th century, on an archive postcard [in:] Archive of Chair of HAUiSzP FA CUT

Ryc. 2. Ratusz w Dukli na planie katastralnym z 1878 roku [w:] AP w Przemyślu, s.v.

Fig. 2. Town hall in Dukla on cadastral plan from 1878 [in:] SA in Przemyśl, s.v.

Ryc. 4. Ratusz w Dukli obecnie. Widok od strony północno-zachodniej. Fot. autorci, 2018 r.

Fig. 4. Town hall in Dukla nowadays. View from the north-west. Photo: authors, 2018

Ryc. 5. Ratusz w Dukli obecnie. Widok od strony północno-wschodniej. Fot. autorci, 2018 r.

Fig. 5. Town hall in Dukla nowadays. View of the north-east. Photo: authors, 2018

więc ważną rolę w funkcjonowaniu miasta. Fundatorami obiektu byli ówcześni właściciele Dukli, którzy wykupili tutejsze wójtostwo¹¹. Pierwsza pisana wzmianka o istnieniu dukielskiego ratusza pochodzi z 1616 roku¹², ale nie oznacza to, iż ratusz w Dukli nie istniał wcześniej. Wiadomo natomiast, że budynek, który zachował się do naszych czasów, pochodzi z końca XVI wieku¹³ lub z początku XVII wieku¹⁴ i że został przebudowany w stylu neogotyckim około połowy XIX wieku. Plan katastralny powstały około połowy XIX wieku, opracowany w kolorze, ujawnia, iż główna bryła budynku ratusza była murowana, gdyż zaznaczono ją kolorem czerwonym. Budynek miał też elementy drewniane, oznaczone na rysunku kolorem żółtym. Występowały one od północy, na całej szerokości elewacji (być może były to podcienia) oraz od zachodu (być może, że był utaj ryzalit).

Istniejący budynek ratusza jest obiektem 2-kondygnacyjnym z poddaszem. Zbudowany został na planie prostokąta z charakterystyczną basztą w narożu południowo-wschodnim. Baszta na planie sześciokąta została podzielona gzymsami na trzy kondygnacje. Pas dolny ma lite ściany i kamienny cokół z drzwiami od południowego zachodu. Środkowy pas posiada ślepe prostokątne otwory okienne oraz boniowanie. Pas górny ma oparte

who also purchased the aldermanship here¹¹. The first written mention of the town hall in Dukla comes from the year 1616¹², though it does not rule out the town hall's earlier existence. However, it is known that the building which has been preserved till today dates back to the end of the 16th¹³ or the beginning of the 17th century¹⁴, and that it was remodelled in the neo-Gothic style around the mid-19th century. The cadastral plan from the mid-19th century, sketched in colour, reveals that the main body of the town hall building was masonry since it was marked in red. The building also had wooden elements, marked in yellow on the sketch. They were mostly on the north side, across the entire breadth of the elevation (it might have been an arcaded passage), and on the west side (a risalit might have been here).

The existing town hall is a two-storey building with an attic. It was built on the plan of a rectangle with a characteristic tower in the south-east corner. The tower on a hexagonal plan was divided by cornices into three storeys. The bottom strip has solid walls and a stone base course with a door on the south-west side. The middle strip features rectangular blind windows and rustication. The top strip has blind arch-topped windows resting on the cornice. The tower is topped with a prominent,

na gzymsie ślepe otwory okienne zwieńczone łukowo. Basztę wieńczy ozdobny, wydatny, profilowany gzyms. Budynek jest podpiwniczony i ma zachowane częściowo sklepienia kolebkowe¹⁵.

Elewacja frontowa – zachodnia jest 3-kondygnacyjna, 3-osiowa, z ozdobnym zwieńczeniem flankowanym w postaci wieżyczek nawiązujących wyglądem do narożnej baszty¹⁶. Elewacja posiada oś symetrii. Pas dolny mieści podwójne drzwi oraz podcień przekryty dachem pulpitowym z blachą płaską. Podcień jest trójprzęsłowy, wsparty na wysmukłych, metalowych kolumnach. Pas środkowy posiada dwoiste okna oraz drzwi i balkon. Nad drzwiami balkonowymi znajduje się herb Dukli „Trąby Jordanów” – herb dawnych właścicieli miasta. Okna posiadają uszaki oraz zworniki, zaś osie międzyokienne zdobi płaskie boniowanie. Pas górny, niższy, posiada trzy okna, ze środkowym, największym, podzielonym na dwanaście kwater. Zwieńczenie szczytu niewiele wystaje ponad kalenicę obiektu. Fronton mieści łukowy otwór okienny oraz okrągły ślepy otwór, w którym niegdyś był zegar.

Pozostałe elewacje posiadają 2 kondygnacje. Elewacja południowa jest 6-osiowa. Dolna kondygnacja posiada drzwi i pięć okien, natomiast górna posiada oś symetrii, sześć okien ozdobnych, w tym dwa niższe. Elewacja wschodnia jest 3-osiowa na piętrze oraz 2-osiowa w parterze, dwupasmowa, z dwoma oknami w pasie dolnym i trzema ozdobnymi w górnym. Elewacja północna jest 5-osiowa, na parterze 4-osiowa. Elewacje zwieńczone gzymsem. Budynek przekrywa dach trójspadowy kryty blachą płaską w kolorze szarym z długą kalenicą na osi wschód-zachód¹⁷.

Podsumowując należy zauważyć, że dukielski ratusz, położony na środku rynku, w dobrym stanie przetrwał do naszych czasów. Warto przywołać tutaj hipotezę autora *Studium historyczno-urbanistycznego* Dukli, który uważa, że ratusz był prawdopodobnie pierwszym murowanym obiektem w mieście¹⁸. Obecnie budynek nie jest już siedzibą władz miejskich. Jest własnością prywatną i nie jest użytkowany. Należy mieć nadzieję, że ten stan rzeczy szybko się zmieni, gdyż obiekt ma wysokie wartości kulturowe i winien na powrót stać się wizytówką miasta. Warto zastanowić się na możliwości jego adaptacji do funkcji kulturalnych, takich jak np. galeria sztuki czy mediateka. Proponowana funkcja wpłynęłaby zapewne pozytywnie na przestrzeń samego rynku, który jest obecnie zaniedbany i nieco zapomniany.

PAŁAC

Pałac w Dukli to dawna siedziba właścicieli miasta. Położony jest w północnej części ośrodka, na lewym brzegu Jasiołki. Od południa założenie to okala także potok Dukielka. Istnieją hipotezy, że omawiany zespół pałacowo-parkowy powstał w miejscu wcześniejszej, co najmniej XV-wiecznej strażnicy, zamku lub dworu obronnego. Badacze historii miasta twierdzą, że w okresie średniowiecza w Dukli z racji położenia na wschodnich rubieżach państwa musiał istnieć tego typu

decorative, profiled cornice. The building has cellars and partially preserved barrel vaults¹⁵.

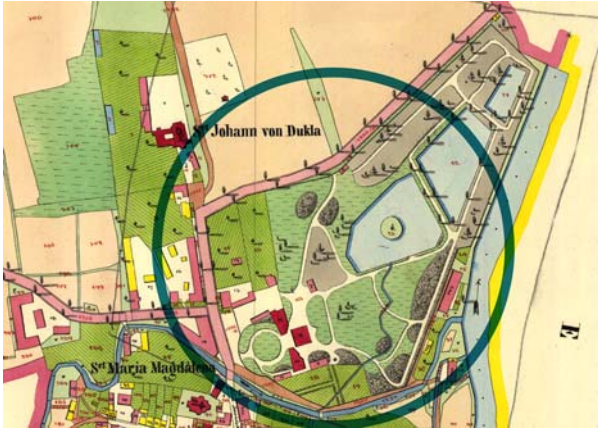
The front elevation – western, is 3-storey high and has 3 axes, with a decorative flanked top in the form of spires whose appearance alludes to the corner tower¹⁶. The elevation has an axis of symmetry. The lower strip has double doors and an arcaded gallery with a pulpit steel-covered roof. The gallery has three spans resting on slender, metal columns. The middle strip features double windows, doors and a balcony. Above the balcony door there is the coat of arms of Dukla “Trąby Jordanów” (the Jordan Trumpets) – the family crest of the former owners of the town. The windows are fitted with pediments and keystones, while axes between windows are decorated with flat rustication. The top, lower strip has three windows, with the largest in the middle divided into twelve panels. The gable finial juts slightly above the building ridge. The fronton has an arched window and a round blind opening where a clock once used to be.

The remaining elevations are 2-storey high. The south elevation has 6 axes. The bottom storey features a door and five windows, while the upper one has an axis of symmetry and six decorative windows, including two shorter ones. The east elevation has 3 axes on the first floor and 2 axes on the ground floor, and two strips, with two windows in the bottom strip and three decorative windows in the upper. The north elevation has 5 axes, with 4 axes on the ground floor. The elevations are topped with a cornice. The building has a three-hip roof covered with flat grey metal sheets and with a long ridge along the east-west axis¹⁷.

Summing up, it should be mentioned that the town hall in Dukla, located in the centre of the market square, has survived in good condition until the present. It is worth quoting here a hypothesis put forward by the author of the *Historic and Urban Study* of Dukli, who believes that the town hall might have been the first masonry object in the town¹⁸. Currently, the building is no longer the seat of the town authorities, but is a private property and not in use. It is to be hoped that this situation will soon change, since the object is of high cultural value and ought to become the town landmark again. One should consider the possibility of adapting it to serve cultural functions, such as e.g. an art gallery or a media library. The suggested function might positively influence the space of the market square itself which is currently neglected and slightly forgotten.

PALACE

The palace in Dukla is the old seat of the town owners, located in the north part of the town on the left bank of the Jasiołka River. On the south side the complex borders on the Dukielka brook. There are hypotheses saying that the discussed palace-and-park complex was built on the site of an earlier, at least 15th-century watchtower, castle, or a fortified manor. Researchers studying the history of the town claim that during the medieval period such an object must have existed in

Ryc. 6. Pałac w Dukli na planie katastralnym z 1878 roku [w:] AP w Przemyślu, s.v.

Fig. 6. Palace in Dukla on cadastral plan from the year 1878 [in:] SA in Przemyśl, s.v.

Ryc. 7. Pałac w Dukli przed II wojną światową. Fot [w:] UM w Dukli

Fig. 7. Palace in Dukla before WW II. Photo [in:] MO in Dukla

Ryc. 8. Zespół pałacowo-parkowy w Dukli obecnie. Widok na elewację frontową budynku pałacu. Fot. autorki, 2018 r.

Fig. 8. Palace-and-park complex in Dukla nowadays. View of front elevation of the palace. Photo: authors, 2018

obiekt¹⁹. Źródła wymieniają go jednak dopiero około połowy XVI wieku. Badania w tym kierunku prowadzili J. Nowacka²⁰ oraz M. Proksa²¹.

Nie ma spójnego stanowiska badaczy co do tego, kto był fundatorem pałacu. Niektórzy z nich twierdzą, że wspomniany w źródłach renesansowy dwór lub nawet zamek²² wznosił Jan Jordan. L. Kozakiewicz z kolei, powołując się na E. Swieykowskiego, twierdzi, że to Jan Męciński nosił się z zamiarem budowy pałacu. Dostał nawet na ten cel wydzielony grunt za miastem. Inwestycja ta przekroczyła jednak jego możliwości finansowe, co doprowadziło do przejęcia budynku dworu przez rodzinę Mniszchów²³. Wiadomo, że jego budowę Mniszchowie ukończyli w 1638 roku²⁴.

Ważny pogląd związany z kształtem oraz rozwojem przestrzennym założenia prezentował J. Tur, który uważał, że dwór, a późniejszy pałac, otaczały sukcesywnie rozbudowywane fortyfikacje oraz rozległy „system zalewów”, który w XVIII wieku przekształcono w park²⁵. Przebudowa dworu, realizowana w 2. połowie XVII wieku, była związana z ideą założenia w Dukli bardziej

Dukla because of its location in the eastern borderlands of the kingdom¹⁹. However, sources mention it only as late as the mid-16th century. The research in this area was conducted by J. Nowacka²⁰ and M. Proksa²¹.

Historians cannot agree as to who the palace was founded by. Some claim that the Renaissance manor or even castle, mentioned in the sources²², was erected by Jan Jordan. In turn L. Kozakiewicz, quoting E. Swieykowski, claims that it was Jan Męciński who had planned to build the palace. For this purpose he was even allotted a site outside the town. However, the investment proved to be beyond his financial means, which led to the Mniszech family taking over the manor²³. It is known that the Mniszech family completed its construction in the year 1638²⁴.

An important opinion concerning the shape and the spatial development of the complex was presented by J. Tur, who believed that the manor, and later the palace, was surrounded by successively extended fortifications and a vast “flooding system” which, in the 17th century, was transformed into a park²⁵. The remodelling of the manor, realised in the 2nd half of the 17th century, was prompted by

reprezentacyjnej rezydencji z fortyfikacją bastionową typu *palazzo in fortezza*.

Budowa „nowego” pałacu została ukończona w 1709 roku. Sfinalizował ją Józef Wandalin Mniszech, wnuk Franciszka Bernarda Mniszcha. Niestety około 30 lat później pałac ucierpiał podczas pożaru.

Pierwotnie dojazd do założenia odbywał się z północno-wschodniego narożnika rynku, poprzez most na Dukielce (połączenie to już dzisiaj nie funkcjonuje). Należy także wspomnieć, że oryginalne założenie było rozmierzone na osi północ-południe.

Jerzy August Wandalin Mniszech wraz z małżonką Marią Amalią w latach 1764–1765 przebudował opisaną wyżej budowlę bastionową, nadbudowując drugą kondygnację oraz wznosząc oficyny, a także urządzając ogród. Dobudowa w części zachodniej spowodowała, że rzut pałacu zbliżył się do planu kwadratu²⁶. Reprezentacyjna brama wjazdowa w tym okresie została umieszczona w zachodniej części założenia.

W wyniku wyżej opisanej XVIII-wiecznej przebudowy pałac zyskał późnobarokowy wyraz i stał się rozległą rezydencją magnacką. W nieistniejącym dziś budynku funkcjonował teatr, a całość założenia, którą zaprojektowano w stylu *entre cour et jardin*, uzupełniał park w stylu francuskim o symetrycznym układzie alei ze stawami, szpalerami drzew i nasadzeniami kwiatowymi. W skład założenia wchodziły również budynki gospodarcze, powozownia, stajnia, browar, młyn, lodownia, cieplarnia, a także cegielnia dworska. Cegielnia ta była terenowym punktem orientacyjnym²⁷. Była także głównym producentem cegły do budowy klasztoru i kościoła bernardyńskiego. Można też przyjąć, że materiał budowlany tam produkowany posłużył do budowy inwestycji pałacowych, być może też części miejskich zabudowań²⁸.

Przechodząc do zagadnień związanych z zagospodarowaniem terenu zespołu²⁹ należy zauważyć, że został on otoczony murem, który zasadniczo zachował się do dzisiaj. Na jego północnym odcinku zachowały się nawet fragmenty dekoracji rzeźbiarskiej. Opisany wyżej park pałacowy również przetrwał do naszych czasów. Na jego terenie wciąż czytelny jest układ trzech stawów, które otacza aleja lipowa oraz aleja akacjowa, których drzewostan sięga okresu przebudowy pałacu i parku w XVIII wieku.

W XIX wieku właścicielami zespołu pałacowego była rodzina Męcińskich. Cezary Męciński wraz z synem Adamem wprowadzili typowe dla ogrodów angielskich elementy, nadając otoczeniu pałacu naturalistyczny wygląd w stylu romantycznym.

W 1875 roku pałac został ponownie przebudowany³⁰.

Okres XX wieku wiąże się niestety z degradacją zespołu. W latach 1941–1944 obiekt został zajęty przez niemiecką straż graniczną³¹, a w latach 1944–1945 zniszczony podczas działań wojennych³². Wówczas także rozproszonemu uległo jego cenne wyposażenie.

Obecnie pałac³³ jest w posiadaniu spadkobierców ostatnich przedwojennych właścicieli – rodziny Tarnowskich. Mieści się w nim Muzeum Historyczne. Zespół wymaga rewitalizacji. Wydaje się także, że mógłby być

the idea of building in Dukla a more impressive residence with a bastion fortification of the *palazzo in fortezza* type.

The construction of the „new” palace was completed in 1709. It was concluded by Józef Wandalin Mniszech, a grandson of Franciszek Bernard Mniszech. Unfortunately, only about 30 years later the palace was damaged during a fire.

Originally, the complex could be approached from the north-east corner of the market square and across the bridge over the Dukielka (this connection no longer operates today). It should also be mentioned that the original complex was laid out along the north-south axis.

In the years 1764–1765, Jerzy August Wandalin Mniszech, with his wife Maria Amalia, remodelled the above described bastion structure, by adding another storey and annexes, as well as laying out the garden. Due to the additions in the west section the plan of the palace began to resemble a square²⁶. During that period the formal entrance gate was placed in the west part of the complex.

As a result of the above described 18th-century refurbishment, the palace acquired a late-Baroque appearance and became an impressive magnate residence. A no longer existing building housed the theatre, and the entire complex which had been designed in the *entre cour et jardin* style was complemented by a French park with symmetrically arranged avenues, with ponds, tree lanes and flowerbeds. The complex also encompassed utility buildings, a carriage house, stables, a brewery, a mill, an ice house, a hot house, as well as the manorial brickyard. The brickyard served as a local landmark²⁷. It was also the main producer of bricks for the construction of the Bernardine monastery and church. It can be assumed that the building materials produced there were used for realising palace investments, and possibly some of the town buildings²⁸.

While addressing the issues connected to developing the complex space²⁹, one should observe that it was surrounded with a wall which has basically been preserved till today. In its northern section there are even fragments of decorative sculpting. The above described palace park has also survived until the present. In it one can still discern the layout of three ponds surrounded by a linden avenue and an acacia avenue, in which the trees date back to the times of the palace and park remodelling in the 18th century.

In the 19th century, the Męciński family owned the palace complex. Cezary Męciński, with his son Adam, introduced elements typical for an English garden, giving it a naturalist appearance in the Romanticist style. In the year 1875, the palace was remodelled again³⁰.

Unfortunately, the 20th century is associated with the deterioration of the complex. In the years 1941–1944, the object was occupied by the German border guards³¹, and in the years 1944–1945 was destroyed by the ravages of war³². Its valuable furnishings were also scattered at that time.

Currently, the palace³³ is in the hands of the heirs of its last pre-war proprietors – the Tarnowski family. It houses the Historical Museum. The complex requires restoration. It also seems that it might be better used in

jeszcze lepiej wykorzystywany w celu promocji miasta oraz jako ważny punkt turystyki kulturowej.

PODSUMOWANIE

Omówione wyżej wybrane obiekty zabytkowe miasta Dukła, czyli ratusz oraz zespół pałacowo-parkowy stanowią ważną część zasobu zabytkowego miasta. Świadczą o jego korzeniach, bogatej historii i tradycji. Mogą stać się także ważnym czynnikiem na drodze rozwoju Dukli w przyszłości. Aby tak się stało, zarówno opisane obiekty, jak i pozostałe zabytki miasta winny być odpowiednio chronione oraz rewaloryzowane. Ochrona krajobrazu kulturowego miasta jest obecnie jednym z ważniejszych zadań, jakie stoją przed samorządami oraz lokalną społecznością. Należy mieć nadzieję, że ochrona ta, która obecnie jest dobrze sprawowana, będzie rozwijana nie tylko na polu nowych inwestycji o charakterze konserwatorskim, ale także w zakresie badań archeologicznych i studiów naukowych.

order to promote the town and as a significant element of cultural tourism.

CONCLUSION

The above described selected historic objects in the town of Dukla, namely the town hall and the park-and-palace complex, constitute a significant part of the historic heritage of the town. They bear the testimony to its origins, eventful history and traditions. They can also become a vital factor for the development of Dukla in future. In order to achieve that, both the described buildings and the remaining monuments in the town should be properly protected and restored. Protection of cultural landscape is nowadays one of the most important tasks faced by local authorities and communities. One has to hope that the protection, which currently is fairly sufficient, will be developed in both new conservations investments, and the field of archaeological research as well as scientific studies.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- [1] Cynarski S. Miasteczka nad górną Wisłoką od połowy XVII wieku do 1772 r. In: Garbacik J. (ed.) *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*. PWN, Kraków, 1964.
- [2] Figurska-Dudek J. *Dukła w średniowieczu (Urbanistyka i Architektura miasta)*. Praca doktorska, mpis, PK, Kraków, 2018.
- [3] Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015–2018 dla gminy Dukła. Archiwum Gminy Dukła, mpis.
- [4] Kamiński A. Nieznane karty z dziejów Dukli. In: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. rocznicę urodzin*. SHG Kraków, Warszawa, 1960.
- [5] Kiryk F. Rozwój urbanizacji Małopolski XIII–XV w. Województwo krakowskie (powiaty południowe). In: *Prace monograficzne Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie*, Kraków, 1985.
- [6] Kiryk F. Stosunki handlowe Jasła i miast okolicznych z miastami słowackimi w XV wieku. In: Garbacik J. (ed.) *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, PWN, Kraków, 1964.
- [7] Kozakiewicz L. *Dukła*. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego. Archiwum Delegatury WUOZ w Krośnie, Warszawa, 1964.
- [8] Krasnowolski B. Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze Ziemi Krakowskiej w XIII i XIV wieku. Cz. I. Miasta Ziemi Krakowskiej chronologia procesów osadniczych i typologia układów urbanistycznych. Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków, 2004.
- [9] Krasnowolski B. Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze Ziemi Krakowskiej w XIII i XIV wieku. Cz. II. Katalog lokacyjnych układów urbanistycznych, Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków, 2004.
- [10] Kuśnierz-Krupa D. *Jaślika w średniowieczu na tle miast powiatu bieckiego*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków, 2013.
- [11] Łopatkiewicz P., Łopatkiewicz T. *Inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego*. Muzeum Narodowe w Krakowie, Kraków, 2005.
- [12] Malczewski J. *Miasta między Wisłoką a Sanem do początku XVI w. Stowarzyszenie „Pro Carpathia”, PWSW w Przemyśle, Rzeszów, 2006.*
- [13] Malczewski J. *Usytuowanie kościoła parafialnego w Tyczynie na tle innych kościołów regionu*. In: *Tyczyn. Dziedzictwo kulturowe*, Tyczyn, 2003.
- [14] Polakowski S. *Pozostałości założenia dworskiego województwa podkarpackiego*. Wyd. Lygian, Krosno, 2012.
- [15] *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. Buczek K. (ed.), Wyd. IH PAN, Warszawa–Wrocław–Poznań–Kraków, 1971.
- [16] Stanisława Tomkowicza *Inwentarz zabytków powiatu krośnieńskiego*. Z rękopisów Autora wydali i własnymi komentarzami opatrzyli Piotr i Tadeusz Łopatkiewiczowie, Muzeum Narodowe, Kraków, 2005.
- [17] Swieykowski E. *Monografia Dukli*. In: *Studia do historii sztuki i kultur wieku XVIII w Polsce*, t. I, Akademia Umiejętności Skład Główny w Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej, Kraków, 1903.
- [18] Tur J. *Dukła*. Opinia historyczno-urbanistyczna. Rzeszów, 1969.
- [19] Wyrozumski J. *Początki miast w rejonie jasielskim*. In: Garbacik J. (ed.) *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*. PWN, Kraków, 1964.

- ¹ Dane wg ewidencji gruntów Starostwa Powiatowego w Krośnie.
- ² Dane z 31 grudnia 2006 roku wg Urzędu Gminy Dukla.
- ³ Trakt Węgierski prowadził do Barwinka przez Tylawę, Trzcianą i Lipowicę; do Dukli wprowadzony był przez Bramę Węgierską. [w:] J. Malczewski, *Miasta między Wisłoką a Sanem do początku XVI wieku*, Stowarzyszenie „Pro Carpathia”, PWSW w Przemyślu, Rzeszów 2006, s. 183.
- ⁴ F. Kiryk, *Stosunki handlowe Jasła i miast okolicznych z miastami słowackimi w XV wieku*, [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, PWN, Kraków 1964, s. 145–146.
- ⁵ *Nadanie wójtostwa Tylkowi celem dokończenia lokacji miasta Dukla z 20 stycznia 1402 roku* [w:] Archiwum Państwowe w Krakowie. *Oblata in Acta iuris supremi Magdeburgensis in arce Cracoviensi*, Teut. 6 p. 298–300.
- ⁶ Wieś Dukla była lokowana w 1355 lub 1357 roku na prawie niemieckim, por. B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy urbanistyczne na obszarze Ziemi Krakowskiej w XIII i XIV wieku, cz. II. Katalog lokacyjnych układów urbanistycznych*, Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2004, s. 64.
- ⁷ D. Kuśnierz-Krupa, *Jasłiska w Średniowieczu na tle miast dawnego powiatu bieckiego*, Wyd. PK, Kraków 2013, s. 42–43.
- ⁸ *Wykaz zabytków nieruchomych województwa podkarpackiego – powiat krośnieński, Dukla – miasto i gmina*, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Przemyślu, s. 42–43.
- ⁹ Zarządzenie nr 159/14 Burmistrza Dukli z dnia 15 grudnia 2014 roku w sprawie przyjęcia Gminnej ewidencji zabytków w Gminie Dukla.
- ¹⁰ S. Cynarski, *Miasteczka nad górną Wisłoką od połowy XVII wieku do 1772 r.* [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, pod red. J. Garbacika, PWN, Kraków 1964, s. 323.
- ¹¹ Ibidem, s. 290.
- ¹² E. Swieykowski, *Monografia Dukli* [w:] *Studia do historii sztuki i kultur wieku XVIII w Polsce*, t. I, Akademia Umiejętności Skład Główny w Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej, Kraków 1903, s. 11, przyp. 1.
- ¹³ Tradycja łączy powstanie ratusza w Dukli z XV wiekiem, por. Karta Ewidencji Zabytku – Ratusz, sygnatura rejestru zabytku: A-247 z 22.10.1991.
- ¹⁴ B. Krasnowolski, *Lokacyjne układy urbanistyczne...*, cz. II, op. cit., s. 65 oraz Karta Ewidencji Zabytku – Ratusz, sygnatura rejestru zabytku: A-247 z 22.10.1991, [w:] WUOZ Delegatura w Krośnie.
- ¹⁵ Obecny budynek, poprzez strukturę murów i układ przestrzenny piwnic (szeroka sklepiona kolebkowo komora), jest datowany na koniec XVI wieku lub początek XVII, [w:] WUOZ Delegatura w Krośnie.
- ¹⁶ Ibidem.
- ¹⁷ J. Figurska-Dudek, *Dukla w średniowieczu (urbanistyka i architektura miasta)*, praca doktorska, mpis, PK, Kraków, 2018, passim.
- ¹⁸ L. Kozakiewicz, *Dukla. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta*, oprac. na zlecenie ODK w Warszawie, Warszawa 1964, s. 21.
- ¹⁹ S. Polakowski, *Pozostałości założenia dworskiego województwa podkarpackiego*, Wydawnictwo Lygion, Krosno 2012, s. 172.
- ²⁰ J. Nowacka, *Dukla-zespół pałacowy. Dokumentacja naukowa*, PP PKZ O/Rzeszów, Kraków 1959.
- ²¹ M. Proksa, *Sprawozdanie z badań archeologicznych na terenie zespołu pałacowego w Dukli*, PP PKZ O/Rzeszów, Przemyśl 1981.
- ²² Badania wykonane w 1981 roku potwierdziły istnienie wcześniejszego obiektu, na co wskazywały odkryte średniowieczne mury po wschodniej stronie obecnego pałacu oraz znaleziona tam ceramika i ślady spalenizny. Przypuszcza się również, że materiał budowlany starego zamku mógł być wykorzystany przez Franciszka Bernarda Mniszcha do budowy nowego założenia obronnego z przylegającą do zamku wieżą (ślady zachowały się na poziomie II piętra w obecnym pałacu). Badacze uważają, że basztę i mury zamku wieńczyła attyka. Warto dodać, iż większość badaczy przyjmuje (za E. Swieykowskim), że na tym terenie istniały niezależne od siebie budowle, por. A. Żółkoś, *Mecenat kulturalny Jerzego Augusta Wandalina Mniszcha w Dukli*, Biblioteka Dukielska, tom VI, Wydawnictwo Ruthenus, Dukla 2011, s. 32–34.
- ²³ L. Kozakiewicz, *Dukla. Studium historyczno-urbanistyczne...*, op. cit., s. 22.
- ²⁴ Na podstawie zachowanej tablicy inskrypcyjnej z 1709 roku, która znajduje się w oficynie pałacu w Dukli.
- ²⁵ J. Tur, *Dukla. Opinia historyczno-urbanistyczna*, Rzeszów 1969, s. 10.
- ²⁶ Ibidem, s. 5.
- ²⁷ L. Kozakiewicz, *Dukla. Studium historyczno-urbanistyczne...*, op. cit., s. 25.
- ²⁸ J. Tur, *Dukla. Opinia...*, op. cit., s. 20.
- ²⁹ Karta Ewidencji Zabytku – Zespół pałacowo-parkowy, sygnatura rejestru zabytku: A-276 z dnia 2 kwietnia 1992 roku, [w:] WUOZ Delegatura w Krośnie.
- ³⁰ E. Swieykowski, *Monografia Dukli*, op. cit., s. 38.
- ³¹ Ibidem, s. 28.
- ³² Ibidem, s. 49.
- ³³ Obecna główna zabudowa składa się z pałacu, oficyny A i oficyny B.

Streszczenie

Niniejszy artykuł dotyczy dziedzictwa kulturowego średniowiecznego miasta Dukla, położonego na Podkarpaciu. Opisano w nim dwa szczególnie cenne obiekty, które znajdują się na terenie ośrodka: ratusz oraz pałac. Celem przeprowadzonych studiów jest zwrócenie uwagi na potencjał dziedzictwa kulturowego miasta, w tym przede wszystkim na wartości materialne i niematerialne omawianych obiektów, a także na potrzebę ich ochrony, dokumentowania i udostępnienia.

Abstract

This article addresses the cultural heritage of the medieval town of Dukla, located in the Podkarpacie Region. It describes two particularly valuable buildings located in the town: the town hall and the palace. The aim of the carried out studies is highlighting the potential of the cultural heritage in the town, and especially the tangible and intangible value of the discussed objects, as well as the need to protect, document and make them accessible to the public.